13. 12. 2013

ID: 93177

Výklad projevu vůle

Ustanovení § 23 zákona č. 101/1963 Sb. o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku stanoví výkladová pravidla odpovídající svou podstatou a účelem pravidlům upraveným v ustanovení § 35 odst. 2 obč. zák. a § 266 obch. zák., lze tedy i na ně (přiměřeně) vztáhnout judikatorní závěry Nejvyššího soudu ČR.

Jazykové vyjádření právního úkonu zachycené ve smlouvě musí být nejprve vykládáno prostředky gramatickými (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logickými (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematickými (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Kromě toho soud posoudí na základě provedeného dokazování, jaká byla skutečná vůle stran v okamžiku uzavírání smlouvy, přičemž podmínkou pro přihlédnutí k vůli účastníků je to, aby nebyla v rozporu s tím, co plyne z jazykového vyjádření úkonu. Text smlouvy je pouze prvotním přiblížením se k významu smlouvy, který si chtěli její účastníci svým jednáním stanovit. Doslovný výklad textu smlouvy může, ale nemusí být v souladu s vůlí jednajících stran. Směřuje-li vůle smluvních stran k jinému významu a podaří-li se vůli účastníků procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným významem textu jimi formulované smlouvy. Vůli je nutno dovozovat z vnějších okolností spojených s podpisem a realizací smluvního vztahu, zejména z okolností spojených s podpisem smlouvy a následným jednáním účastníků po podpisu smlouvy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 1893/2011, ze dne 7.11.2013)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce N. A. D., zastoupeného JUDr. M.S., advokátem, se sídlem v P., proti žalované O. a.s., se sídlem v P., zastoupené Mgr., Bc. J.P., advokátem, se sídlem v P., o zaplacení částky 3.465.000,- USD s příslušenstvím, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 13 Cm 200/2007, o dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 10. února 2011, č. j. 8 Cmo 256/2010-570, tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 10. února 2011, č. j. 8 Cmo 256/2010-570, a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. března 2010, č. j. 13 Cm 200/2007-540, se zrušují a věc se vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobce se žalobou došlou soudu dne 23. září 1997 domáhal zaplacení částky 868.000,- USD, při jednání dne 17. listopadu 1998 žalobu rozšířil o dalších 3.465.000,- USD a podáním ze dne 30. listopadu 1998, jímž změnu žaloby odůvodnil, žalobu rozšířil ještě o úrok z prodlení z nově uplatněné částky. Soud prvního stupně připustil změnu žaloby usnesením ze dne 15. prosince 1998, které bylo spolu s návrhem na změnu žaloby doručeno žalované dne 8. ledna 1999. O částce 868.000,- USD bylo pravomocně rozhodnuto rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 6. října 2005, č. j. 8 Cmo 199/2005-285; dovolání proti výroku, jímž byla žalobci tato částka přisouzena, Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 28. listopadu 2007, č. j. 32 Odo 429/2006-397, odmítl. Ve zbývajícím rozsahu, tj. ohledně částky 3.465.000,- USD s úrokem z prodlení, byla přisuzující rozhodnutí soudů obou stupňů zrušena a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Městský soud v Praze svým (v pořadí třetím) rozsudkem ze dne 30. března 2010, č. j. 13 Cm

200/2007-540, uložil žalované zaplatit žalobci částku 3.465.000,- USD s 6 % úrokem od 9. ledna 1999 do zaplacení a rozhodl o nákladech řízení. K odvolání žalované Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 10. února 2011, č. j. 8 Cmo 256/2010-570, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, jež shledal správnými a podle nichž žalobce v letech 1979 – 1982 zprostředkovával pro Omnipol, podnik zahraničního obchodu, obchody, jejichž podstatou byl vývoz zboží do zahraničí, a za tuto činnost mu náležela provize. Pro nedostatek finančních prostředků na straně Omnipolu mu nebyly vyplaceny veškeré provize, na které mu vznikl nárok, přičemž po zhruba 15 letech vzájemné obchodní spolupráce panovaly zejména ze strany Omnipolu pochybnosti o rozsahu žalobcových nároků. S úmyslem konečně smírně vyrovnat závazky ze vzájemné obchodní spolupráce uzavřel žalobce s právním předchůdcem žalované dne 28. června 1995 v anglickém jazyce tzv. gentlemanskou dohodu (déle též jen „dohoda“), v níž účastníci pod bodem 1 konstatovali, že na základě dřívějších kontraktů měl právní předchůdce žalované zaplatit žalobci jako provizi z celkové hodnoty podepsaných kontraktů částku 17.326.000,- USD a 392.000,- Lstg., pod bodem 2 dohody potvrdili, že ke dni uzavření dohody bylo zaplaceno 9.993.000,- USD a 392.000,- Lstg., a v bodě 3 se dohodli, že zůstatek ve výši 7.333.000,- USD bude uhrazen tak, že částka 3.868.000- USD bude zaplacena ve čtyřech splátkách v tam uvedené výši a lhůtách [bod 3, písm. a) dohody]. Zbývající částka ve výši 3.465.000,- USD, jež je předmětem tohoto sporu, měla být podle bodu 3 písm. b) dohody zaplacena na základě nové činnosti/kontraktů, které budou uzavřeny za přímé asistence žalobce, po zaplacení smluvní ceny. Účastníci zároveň sjednali, že k dohodě uzavřou dodatek, v němž budou dohodnuty detailní podmínky pro každý konkrétní případ (jako částka, platební kalendář atd.), a dále že jednou za rok vždy v první polovině prosince, poprvé v prosinci 1996, upraví vyrovnání provize, resp. zkontrolují provádění úhrady provize (podle verzí překladu z angličtiny) podle bodu 3 dohody. Žalobce v dohodě potvrdil, že po úplném vyplacení provize podle bodu 3 dohody všechny jeho nároky z výše označených kontraktů budou považovány za kompletně splněné, a v bodě 5 oba účastníci výslovně prohlásili, že dohoda nahrazuje všechny předchozí ústní a písemné dohody o provizi uzavřené oběma stranami k uvedeným kontraktům. K uzavření dodatku předpokládaného v bodě 3 dohody nedošlo.

Odvolací soud se ztotožnil též s právním posouzením soudu prvního stupně. Shodně s ním dovodil, že dohoda byla uzavřena mezi žalobcem a právním předchůdcem žalované, na čemž nic nemění nepřesnost označení tohoto právního předchůdce; dohoda byla uzavřena v jeho sídle a jeho jménem ji podepsal generální ředitel. I kdyby bylo jednací oprávnění generálního ředitele omezeno, uplatnilo by se vzhledem k zjištěným okolnostem ustanovení § 38 zákona č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (dále jen „ZMO“). Dohodu odvolací soud posoudil jako dohodu o narovnání ve smyslu ustanovení § 259 ZMO. Zdůraznil v záhlaví vyjádřený úmysl smluvních stran „smírně vyrovnat vzájemné záležitosti“, tj. závazky z dohod uzavřených v březnu 1979 a listopadu 1982, a obsah ujednání v bodě 5 a vyjádřil přesvědčení, že obsah dohody je v tomto směru určitý a srozumitelný, takže k výkladu uvedených ujednání není důvod. Vycházeje z textu v bodech 1 a 2 a předvětí bodu 3 dohody, v nichž byla uvedena výše dluhu v částce 7.333.000,- USD, dovodil, že v bodě 3 pod písmeny a) a b) je sjednán způsob a časový rozvrh placení dluhu. Ujednání pod písmenem b) ohledně předmětné částky 3.465.000,- USD vyhodnotil jako neurčité a nesrozumitelné. Poukázal na to, že touto částí dohody předpokládané navazující dohody nebyly uzavřeny, v důsledku čehož nelze ujednání v bodě 3 písm. b) dohody vyložit tak, aby bylo možno dojít k závěru o dohodnutém okamžiku splatnosti uvedené částky. Tuto část dohody proto posoudil se zřetelem na ustanovení § 26 a § 29 ZMO jako neplatnou. Na základě toho uzavřel, že v důsledku narovnání dosavadní závazky zanikly a byly nahrazeny závazkem novým, jehož právním důvodem je dohoda o narovnání, přičemž zkoumání existence pohledávek žalobce za žalovanou vzniklých před uzavřením dohody není vzhledem k ustanovení § 260 ZMO na místě. Obsahem nového závazku byla povinnost žalované zaplatit žalobci částky 3.465.000,- USD, aniž byla dohodnuta splatnost. Pak je nutno aplikovat

ustanovení § 79 odst. l ZMO, podle něhož u nároku ze smluv běží promlčecí lhůta ode dne, kdy závazek měl být splněn (doba splatnosti), a ustanovení § 225 odst. 2 ZMO, podle něhož je dlužník povinen plnit bez zbytečného odkladu poté, kdy byl věřitelem o plnění požádán. Závazek žalované se stal splatným dnem 8. ledna 1999, kdy byl žalované doručen návrh na změnu žaloby, a žaloba stran předmětné částky byla podána dne 17. listopadu 1998, tedy ještě před splatností, nárok tedy promlčen není.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) a jež co do důvodů opírá o ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., namítajíc, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a podle obsahu dovolání (srov. § 41 odst. 2 o. s. ř.) též o ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., neboť argumentuje, že postupem soudů obou stupňů bylo porušeno její právo na spravedlivý proces.

Dovolatelka má za to, že napadené rozhodnutí řeší dvě právní otázky, které nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud vyřešeny, respektive jsou soudy rozhodovány rozdílně. Především se jedná o otázku počátku běhu promlčecí doby podle ZMO v případech, kdy závazek se stává splatným na základě výzvy věřitele podle ustanovení § 225 odst. 2 ZMO, tj. zda je pro počátek běhu promlčecí doby rozhodným den vzniku závazku nebo den, kdy věřitel dlužníka vyzval k plnění (den splatnosti dluhu). Dovolatelka argumentuje judikatorními závěry Nejvyššího soudu k právní úpravě promlčení v obchodním zákoníku (dále též jen „obch. zák.“) a v občanském zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), podle níž v případech, kdy splatnost dluhu nebyla dohodnuta ani určena, je rozhodným dnem pro počátek běhu promlčecí doby den, který následuje po vzniku takto sjednaného závazku, a prosazuje názor, že tato judikatura je analogicky aplikovatelná pro výklad obdobných ustanovení ZMO. Z toho v souzené věci dovozuje, že promlčecí doba začala běžet dnem 28. června 1995 a uplynula nejpozději dnem 28. června 1998, žalobce tedy v listopadu 1998 uplatnil nárok již promlčený. Na základě toho namítá, že napadené rozhodnutí při řešení otázky promlčení spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Současně soudům obou stupňů vytýká, že se touto její argumentací vůbec nezabývaly, v čemž spatřuje porušení svého práva na spravedlivý proces.

Jako další otázku zásadního právního významu dovolatelka označila otázku, „zda je možno hodnotit právní úkon, který obsahuje konstatování existence dluhu a jeho výše a návrh splátkového kalendáře a ze kterého se nepodává, že by důvod nebo výše dluhu byla mezi účastníky sporná či pochybná, jako dohodu o narovnání ve smyslu ustanovení § 259 a násl. ZMO“, a zda je tedy předmětná dohoda dohodou o narovnání ve smyslu ZMO. Dovolatelka argumentuje absencí sporných nebo pochybných závazků; má za to, že svědecké výpovědi nedávají jednoznačný závěr o tom, že se jednalo o sporná nebo pochybná práva a že úmyslem smluvních stran bylo uzavřít dohodu o narovnání, a poukazuje na to, že několik svědků hovořilo o splátkovém kalendáři. Namítá, že právní posouzení dohody se neopírá o samotný její text, ale je dodatečně dovozováno „z výkladu textu dohody podávaného žalobcem a svědky“, v čemž spatřuje nepřípustné doplňování projevu vůle. Dovolatelka prosazuje názor, že pouze z návětí takový závěr dovodit nelze a že dohoda je obsahově kumulací dohody o splátkách a dohody o provizi za v budoucnu zprostředkované obchody. Namítá rovněž, že žalobce netvrdil „ani neprokázal“, že mu skutečně vznikl nárok na provizi, jejíž splácení mělo být dohodou sjednáno, a rozebírá, za splnění jakých předpokladů by žalobci právo na provizi vzniklo a stalo se splatným.

Dovolatelka dále namítá, že důkazní řízení vykazuje vady způsobující nesprávnost právních závěrů v otázce její pasivní věcné legitimace. Vytýká soudu prvního stupně, že neprovedl důkazy příslušnými listinami a vystačil si pouze s odkazem na srovnání zápisů v obchodním rejstříku, že vůbec nebylo vedeno důkazní řízení k prokázání oprávnění osoby, která podepsala dohodu za dlužníka, a v řízení nebyla tvrzena a prokázána návaznost dohody na dohodu z roku 1979, ve znění modifikace z roku 1982, upravující provizi za historické obchody, které jsou v této dohodě označeny jako Kontrakty.

Argumentuje Kontrakty založenými ve spise, z nichž má vyplývat, že jejich smluvními stranami bylo vždy Federální ministerstvo zahraničního obchodu, Hlavní technická správa, a Ministerstvo obrany Syrské arabské republiky, odbor pro dodávky zbraní.

Ujednání pod bodem 3 písm. b) dohody dovolatelka považuje za neplatné jako celek, neboť má zato, že jeho jednotlivé části nelze oddělovat.

Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil jak napadený rozsudek odvolacího soudu, tak i rozsudek soudu prvního stupně, věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení a současně nařídil, aby věc v novém řízení projednal a rozhodl o ní jiný senát, resp. samosoudce.

Žalobce navrhuje odmítnutí dovolání pro nepřípustnost z důvodu absence judikatorního přesahu, případně zamítnutí dovolání jako nedůvodného. Argumentuje především ve prospěch názoru, že judikatura týkající se běhu promlčecí doby podle občanského zákoníku a obchodního zákoníku není v souzené věci použitelná.

Se zřetelem k době vydání rozsudku odvolacího soudu se uplatní pro dovolací řízení - v souladu s bodem 7. článku II., části první, přechodných ustanovení zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony - občanský soudní řád ve znění účinném do 31. prosince 2012.

Po zjištění, že dovolání bylo podáno ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnou osobou (účastníkem řízení), při splnění podmínek povinného zastoupení předepsaných ustanovením § 241 o. s. ř., se Nejvyšší soud zabýval nejprve otázkou přípustnosti dovolání, neboť dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu pouze tehdy, pokud to zákon připouští (srov. § 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu není rozhodnutím měnícím, a nejsou splněny předpoklady přípustnosti ani podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., protože rozhodnutí soudu prvního stupně nepředcházelo rozhodnutí, jímž by tento soud rozhodl jinak. Dovolání tak může být přípustné jen při splnění předpokladů stanovených v § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (zrušeném nálezem Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, ke dni 31. prosince 2012), tj. dospěje-li dovolací soud k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. se nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody, včetně toho, jak je dovolatel obsahově vymezil (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), proto při zkoumání, zda napadené rozhodnutí má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil, případně jejichž řešení zpochybnil (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2004, sp. zn. 21 Cdo 541/2004, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, sešit č. 7, ročník 2004, pod číslem 132). Zásadní význam rozhodnutí po právní stránce může přitom založit jen taková právní otázka, která je pro toto rozhodnutí určující (srov. shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. března 2004, sp. zn. 29 Odo 1020/2003, jež je stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná veřejnosti dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Nejvyšší soud shledává zásadní právní význam napadeného rozhodnutí (a potud má dovolání za přípustné) především v řešení otázky, zda v případě, že není doba plnění dohodnuta, je pro počátek běhu promlčecí lhůty rozhodné ustanovení § 78 ZMO či ustanovení § 79 ZMO, neboť se jedná o právní otázku v rozhodování dovolacího soudu dosud neřešenou. Na tom, oproti argumentaci žalobce, nemění nic skutečnost, že má být vyložen právní předpis, který byl již dne 1. ledna 1992 zrušen.

Podle ustanovení § 78 ZMO nestanoví-li tento zákon jinak, běží promlčecí lhůta ode dne, kdy nárok mohl být uplatněn u soudu.

Podle ustanovení § 79 odst. 1 ZMO u nároku ze smluv běží promlčecí lhůta ode dne, kdy závazek měl být splněn (doba splatnosti).

Dle ustanovení § 225 ZMO je dlužník povinen závazek splnit v době určené dohodou stran (odstavec 1). Není-li doba plnění dohodnuta, může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je povinen plnit bez zbytečného odkladu po tom, kdy byl o plnění věřitelem požádán (odstavec 2).

Předně je třeba zdůraznit, že žalobce se mýlí v názoru, podle něhož konstrukce běhu promlčecí lhůty v ZMO se liší od konstrukce běhu promlčecí doby podle obchodního zákoníku do té míry, že judikatura řešící výklad příslušných ustanovení obchodního zákoníku je při interpretaci ZMO nepoužitelná. Opak je pravdou.

Podle ustanovení § 340 obch. zák. dlužník je povinen závazek splnit v době stanovené ve smlouvě (odstavec 1). Není-li doba plnění ve smlouvě určena, je věřitel oprávněn požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy a dlužník je povinen závazek splnit bez zbytečného odkladu po té, kdy byl věřitelem o plnění požádán (odstavec 2).

Dle ustanovení § 391 odst. 1 obch. zák. u práv vymahatelných u soudu začíná běžet promlčecí doba ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, nestanoví-li tento zákon něco.

Z ustanovení § 392 odst. 1 věty první obch. zák. se podává, že u práva na plnění závazku běží promlčecí doba ode dne, kdy měl být závazek splněn nebo mělo být započato s jeho plněním (doba splatnosti).

Z porovnání jednotlivých příslušných ustanovení ZMO a obchodního zákoníku je zřejmé, že se liší zčásti jen dikcí, aniž by tyto odchylky s sebou nesly též – přinejmenším z pohledu výkladového problému řešeného v souzené věci - rozdíly co do významu. Nejedná se tu o shodu nahodilou; ZMO byl jedním ze zdrojů, jimiž se zákonodárce při tvorbě obchodního zákoníku inspiroval (srov. např. Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 3. díl, 2. upravené vydání. Obchodní závazkové vztahy - § 261 – 408, Praha: Linde Praha a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1998, s. 473).

Tak ustanovení § 78 ZMO obsahuje úpravu významově identickou s ustanovením § 391 odst. 1 obch. zák. Dovětku „nestanoví-li tento zákon jinak“ v posledně uvedeném ustanovení nelze přikládat zvláštní význam (v případě odchylného ustanovení se v každém případě uplatní obecné právní pravidlo „lex specialis derogat legi generali“), nelze z něho tudíž při porovnání s § 78 ZMO ve vztahu k řešené otázce dovozovat jakékoliv konsekvence. Ustanovení § 79 odst. 1 ZMO pak odpovídá ustanovení § 392 odst. 1 věty první obch. zák. (v občanském zákoníku tato ustanovení obdobu nemají); otázka, zda se pojem „nárok ze smluv“ významově zcela kryje s pojmem „právo na plnění závazku“, je v souzené věci právně nevýznamná, neboť předmětem posouzení je promlčení práva (nároku) na plnění závazku ze smlouvy. Ustanovení § 225 ZMO se pak od ustanovení § 340 obch. zák. liší je drobnými nepodstatnými odchylkami v dikci. Ani v koncepci ZMO, ani v dalších jeho

ustanoveních pak Nejvyšší soud (oproti argumentaci obsažené v žalobcově vyjádření) rovněž nenalézá nic takového, co by uvedené závěry o shodnosti příslušné právní úpravy ZMO a obchodního zákoníku vyloučilo či alespoň problematizovalo.

Nejvyšší soud pak neshledává ani jiný důvod, proč by judikaturní závěry vztahující se k výkladu ustanovení § 391 odst. 1 a § 392 odst. 1 věty první obch. zák. ve spojení s ustanovením § 340 obch. zák. nebylo možno vztáhnout též na výklad shora citovaných ustanovení ZMO.

Otázka, zda se pohledávka podléhající režimu obchodního zákoníku, jejíž splatnost nebyla dohodnuta (ani určena právním předpisem nebo rozhodnutím), začne promlčovat již ode dne, kdy mohl věřitel poprvé učinit právní úkon (požádat o plnění), jímž vyvolá splatnost pohledávky, nebo až ode dne, kdy na základě takového právního úkonu věřitele splatnost pohledávky nastane, nebyla v judikatuře posuzována jednotně (např. v rozsudcích ze dne 26. března 2009, sp. zn. 23 Cdo 5143/2008, a ze dne 18. května 2009, sp. zn. 23 Cdo 841/2009, Nejvyšší soud posuzoval počátek běhu promlčecí doby podle ustanovení § 392 odst. 1 obch. zák., kdežto v rozsudku ze dne 1. prosince 2009, sp. zn. 32 Cdo 4746/2008, vyšel z ustanovení § 391 obch. zák.). Rozhodovací praxe v této otázce byla sjednocena až rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. října 2013, sp. zn. 31 Cdo 3881/2009, v němž se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda dikce ustanovení § 392 odst. 1 obch. zák., jež nemá svou obdobu v občanském zákoníku, vychyluje posouzení počátku běhu promlčecí doby u obchodních závazků ve prospěch řešení, jež bylo judikaturou (srov. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. listopadu 1981, sp. zn. 3 Cz 99/81, uveřejněný pod číslem 28/1984 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a shodně důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. října 2009, sp. zn. 33 Cdo 1289/2007, uveřejněného tamtéž pod číslem 73/2010 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2011, sp. zn. 33 Cdo 2634/2008, uveřejněný pod číslem 104/2011 téže sbírky) odmítnuto pro závazky občanskoprávní. Nejvyšší soud zde formuloval a podrobně odůvodnil závěr, podle něhož úprava obsažená v § 392 odst. 1 větě první obch. zák. předpokládá, že splatnost závazku je určena dohodou, právním předpisem nebo rozhodnutím. Není-li doba, kdy měl být závazek splněn nebo mělo být započato s jeho plněním (doba splatnosti), dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí a je-li splatnost pohledávky závislá na žádosti věřitele o plnění (§ 340 odst. 2 obch. zák.), ustanovení § 392 odst. 1 obch. zák. se při určení začátku běhu promlčecí doby neuplatní. V době, kdy věřitel dlužníka o plnění ještě ani nepožádal, zde není „doba splatnosti“, což při nemožnosti použití zvláštního pravidla podle ustanovení § 392 odst. 1 věty první obch. zák. zakládá prosazení obecné úpravy promlčení práva na plnění obsažené v ustanovení § 391 odst. 1 obch. zák.

Promítnutí těchto závěrů v poměrech ZMO vede k interpretaci, podle níž úprava obsažená v ustanovení § 79 odst. 1 ZMO předpokládá, že splatnost závazku je určena dohodou. Není-li tudíž doba plnění dohodnuta a je-li splatnost závazku závislá na žádosti věřitele o plnění (§ 225 ZMO), ustanovení § 79 odst. 1 ZMO se při určení začátku běhu promlčecí lhůty u nároku ze smluv neuplatní a je třeba aplikovat obecnou úpravu promlčení nároku obsaženou v ustanovení § 78 ZMO.

V souzené věci to pak znamená, že ve vztahu k otázce promlčení je dovolání nejen přípustné, nýbrž též důvodné, neboť právní posouzení odvolacího soudu spočívá na právním názoru opačném a tudíž nesprávném a dovolací důvod nesprávného právního posouzení byl v této otázce uplatněn opodstatněně.

Otázkou, zda žalovaná svou povinnost plněním na základě dohody uznala v intencích ustanovení 94 odst. 1 ZMO, jak argumentuje žalobce ve svém vyjádření k dovolání, se odvolací soud dosud nezabýval, není tu tedy právní posouzení, který by Nejvyšší soud mohl podrobit dovolacímu přezkumu. Posouzení této otázky bude úkolem soudů nižších stupňů v dalším řízení.

Podstatou druhé z dovolatelkou vymezených právních otázek, nepříliš šťastně formulované, je

zpochybnění správnosti právní kvalifikace předmětné dohody jako dohody o narovnání podle ustanovení § 259 a násl. ZMO. Též pro řešení této otázky shledává Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zásadně významným z hlediska právního a tudíž dovolání přípustným, neboť odvolací soud při zjišťování obsahu právního úkonu, jenž je určující pro podřazení právního úkonu pod příslušný smluvní typ, nepostupoval způsobem upraveným v normách hmotného práva a blíže vyloženým ustálenou judikaturou dovolacího soudu.

Podle ustanovení § 259 věty první ZMO dosavadní závazek lze nahradit novým závazkem též tím způsobem, že si strany dohodou upraví pohledávky a závazky mezi nimi dosud sporné nebo pochybné.

Podle ustanovení § 23 ZMO projev vůle je třeba vykládat tak, jak to odpovídá skutečné vůli jednající osoby a povaze celého jednání, o které jde, s přihlédnutím k okolnostem, za kterých byl projev vůle učiněn, a se zřetelem k poctivému obchodnímu styku; v pochybnostech se má za to, že zúčastněné osoby chtěly, aby projev vůle byl platný (odstavec 1). Projev vůle, který obsahuje výraz, jenž připouští různý výklad, je třeba vykládat k tíži toho, kdo takového výrazu užil (odstavec 2).

Citované ustanovení stanoví výkladová pravidla odpovídající svou podstatou a účelem pravidlům upraveným v ustanovení § 35 odst. 2 obč. zák. a § 266 obch. zák., lze tedy i na ně (přiměřeně) vztáhnout judikatorní závěry, k nimž Nejvyšší soud dospěl při výkladu uvedených ustanovení dosud účinných soukromoprávních kodexů.

Nejvyšší soud ve své ustálené rozhodovací praxi zdůrazňuje, že jsou-li pochybnosti o obsahu právního úkonu (o vůli jím projevené), zjišťuje se jeho obsah za použití zákonem stanovených interpretačních pravidel, jimiž je v souzené věci citované ustanovení § 23 ZMO. V rozsudku ze dne 26. listopadu 1998, sp. zn. 25 Cdo 1650/98, uveřejněném v časopise Právní rozhledy č. 7, ročník 1999, s. 386, vyložil, že jazykové vyjádření právního úkonu zachycené ve smlouvě musí být nejprve vykládáno prostředky gramatickými (z hlediska možného významu jednotlivých použitých pojmů), logickými (z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů) či systematickými (z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu). Kromě toho soud posoudí na základě provedeného dokazování, jaká byla skutečná vůle stran v okamžiku uzavírání smlouvy, přičemž podmínkou pro přihlédnutí k vůli účastníků je to, aby nebyla v rozporu s tím, co plyne z jazykového vyjádření úkonu. Ústavní soud pak zdůraznil (z hlediska ústavně garantovaných základních práv), že text smlouvy je toliko prvotním přiblížením se k významu smlouvy, který si chtěli její účastníci svým jednáním stanovit. Doslovný výklad textu smlouvy může, ale nemusí být v souladu s vůlí jednajících stran. Směřuje-li vůle smluvních stran k jinému významu a podaří-li se vůli účastníků procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným významem textu jimi formulované smlouvy. Vůli je nutno dovozovat z vnějších okolností spojených s podpisem a realizací smluvního vztahu, zejména z okolností spojených s podpisem smlouvy a následným jednáním účastníků po podpisu smlouvy (srov. např. nález ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/2003, uveřejněný pod číslem 84 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek č. 37/2005).

Odvolací soud při zkoumání obsahu ujednání v předmětné dohodě podle těchto judikatorních závěrů nepostupoval a výkladem dohody se vůbec nezabýval, mimo jiné neshledal – na rozdíl od soudu prvního stupně - právně významnými zjištěné okolnosti, za nichž byla dohoda uzavřena, neboť usoudil, že jazykové vyjádření dohody v pasážích významných pro posouzení její právní povahy je do té míry jasné (tj. srozumitelné a určité), že výkladu není vůbec zapotřebí. S tím však souhlasit nelze, neboť jazykové vyjádření dohody zdaleka není do té míry pregnantní, že by tu nebyly objektivně dané pochybnosti o vůli stran jí projevené. Ta ujednání dohody, která problematizují její posouzení jako dohody o narovnání, odvolací soud ve svých úvahách opomenul a s rozpory, jimiž je jazykové vyjádření zatíženo, se nevypořádal. Postačí poukázat např. na zjevný rozpor mezi ujednáním v článku

5, jímž argumentuje odvolací soud a podle něhož tato dohoda nahrazuje všechny předchozí dohody mezi stranami (což by mimochodem mohlo samo o sobě vést též k posouzení dohody jako dohody o privativní novaci podle § 258 odst. 1 věty první ZMO, a to s důsledky upravenými ve druhé větě tohoto ustanovení), a ujednáním v článku 4, podle něhož (teprve) po vyplacení provize podle odstavce 3 budou všechny nároky žalobce vzniklé z kontraktů zmíněných v úvodní části dohody (tedy z předchozích dohod zmíněných v článku 5) považovány za kompletně splněné. Bez výkladu provedeného v intencích ustanovení § 23 ZMO, též s přihlédnutím k zjištěným okolnostem, za kterých byla dohoda uzavřena, a rovněž se zřetelem k zásadě poctivého obchodního styku, tyto rozpory odstranit a dobrat se skutečné vůle stran v dohodě projevené (a na jejím základě smlouvu přiřadit k příslušnému smluvnímu typu) nelze. V úvahu přichází též využití pravidla upraveného v ustanovení § 23 odst. 2 ZMO.

Za takového stavu nelze než uzavřít, že dovoláním zpochybněné právní posouzení této otázky odvolacím soudem je neúplné a tudíž nesprávné a dovolací důvod stanovený v § 241a odst. 1 písm. b) o. s. ř. je též v této otázce naplněn.

Zabývat se přezkumem otázky, zda neurčitost jako důvod neplatnosti postihuje celé ujednání pod bodem 3 písm. b) dohody či jen jeho část týkající se splatnosti (§ 29 ZMO), by bylo v situaci, kdy je otázka právní povahy dohody a tedy též uvedeného ujednání dosud otevřená, předčasné.

Námitky, jejichž prostřednictvím dovolatelka zpochybňuje závěr odvolacího soudu o její pasivní věcné legitimaci, směřují jednak do zjištěného skutkového stavu věci, jednak vytýkají vady řízení při zjišťování skutkového stavu dokazováním. V řízení, v němž může být dovolání přípustné toliko podle ustanovení 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., skutkový stav věci zjištěný soudy nižších stupňů zpochybnit nelze (srov. § 241a odst. 3 o. s. ř.). Jestliže pak soudy nižších stupňů učinily v otázce právního nástupnictví skutková zjištění z listin, aniž jimi při jednání provedly důkaz, pak zatížily řízení vadou, neboť skutkový stav věci se až na výjimky stanovené v zákoně (srov. např. § 120 odst. 4 a § 121 o. s. ř.) zjišťuje dokazováním a dokazování se podle ustanovení § 122 odst. 1 o. s. ř. provádí při jednání, což skýtá účastníkům příležitost k uplatnění práva k provedeným důkazům se vyjádřit (§ 123 o. s. ř.). V souzené věci však není zřejmé, zejména ani z obsahu dovolací argumentace, jak by tato procesní vada mohla ovlivnit správnost rozhodnutí ve věci samé [srov. § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.]. V dalším řízení však soudy toto pochybení v každém případě napraví.

O kontraktech, jejichž smluvními stranami měly být Federální ministerstvo zahraničního obchodu a Ministerstvo obrany Syrské arabské republiky, není ve skutkových zjištěních soudů nižších stupňů, jimiž je Nejvyšší soud v tomto dovolacím řízení vázán, žádný poznatek, příslušná dovolací námitka tedy možnost dovolacího přezkumu neotevírá.

Protože napadené rozhodnutí odvolacího soudu není z uvedených důvodů správné, Nejvyšší soud je, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, zrušil, spolu se závislým výrokem o nákladech odvolacího řízení [§ 242 odst. 2 písm. b) o. s. ř.]. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)
- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování